

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Житомирського
державного технологічного
університету
проф. П.П. Мельничук
25 березня 2013 р.

**ПРОГРАМА ФАХОВИХ ВСТУПНИХ
ВИПРОБУВАНЬ**

*для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
напряму підготовки «Економіка підприємства» на основі
здобутого освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший
спеціаліст»*

УХВАЛЕНО
на засіданні Приймальної комісії
Протокол № 6 від 25 березня 2013 р.
Відповідальний секретар
приймальної комісії

доц. А.П. Дикий

Житомир - 2013

ЗМІСТ

1. Теми для підготовки до складання вступних випробувань при прийомі на навчання та здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр».....	3
2. Зразок тестових завдань вступних випробувань для вступу з метою навчання та здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», критерії оцінювання.....	6
3. Методичні вказівки до вирішення тестових завдань.....	8
4. Рекомендована література.....	20

**1. ТЕМИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СКЛАДАННЯ ВСТУПНИХ
ВИПРОБУВАНЬ ПРИ ПРИЙОМІ НА НАВЧАННЯ ТА ЗДОБУТТЯ
ОСВІТНЬО-КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «БАКАЛАВР»**

Економіка підприємства

1. Підприємство як основна ланка промислового виробництва.
2. Основи підприємництва.
3. Види підприємств, їх організаційно-правові форми.
4. Зовнішнє середовище господарювання підприємства.
5. Структура і управління підприємством.
6. Ринок і продукція.
7. Прогнозування і планування діяльності підприємства.
8. Персонал підприємства, продуктивність праці і оплата праці.
9. Заробітна плата, її сутність. Реальна і номінальна заробітна плата.
10. Основний капітал.
11. Зношення основних засобів.
12. Амортизація основних засобів.
13. Ремонт, модернізація та реконструкція основних засобів.
14. Показники ефективності та шляхи удосконалення використання основних засобів.
15. Оборотні активи, їх склад та структура.
16. Джерела формування оборотних активів.
17. Кругообіг і оборотність оборотних активів. Показники оборотності.
18. Організація операційної діяльності.
19. Витрати підприємства.
20. Рентабельність продукції та виробництва.
21. Прибуток підприємства. Види прибутку.
22. Формування та розподіл прибутку підприємства
23. Товарна і цінова політика підприємства.
24. Фінансово-економічні результати суб'єктів господарювання.
25. Реструктуризація й санація підприємств.
26. Банкрутство й ліквідація підприємства.

Планування та контроль діяльності підприємства

1. Сутність планування та особливості його на підприємстві.
2. Ціль і основні принципи планування виробництва.
3. Система планів підприємства.
4. Основні методи планування.
5. Основні етапи розробки планів.
6. Система показників, що застосовуються при плануванні.

7. Маркетингові дослідження, планування збуту продукції.
8. Виробництво продукції.
9. Матеріально-технічне забезпечення виробництва.
10. Основні задачі і зміст плану по праці і заробітній платі.
11. Основні принципи організації виробничих процесів.
12. Типи виробництва та їх техніко-економічних характеристики.
13. Виробнича структура підприємства.
14. Ремонтне господарство (цілі та задачі, сутність та зміст системи планово-попереджувального ремонту, ремонтні нормативи).
15. Інструментальне господарство (значення, задачі та структура, класифікація й індексація інструменту, планування потреби підприємства в різних видах інструменту).
16. Транспортне господарство (склад та задачі, визначення вантажообігу підприємства, маршрутів транспорту та потрібної кількості транспортних засобів).
17. Енергетичне господарство підприємства.
18. Показники фінансового стану підприємства.
19. Показники ефективності господарської діяльності.

Економічний аналіз

1. Зміст, функції та завдання економічного аналізу.
2. Місце та роль економічного аналізу в системі управління підприємством.
3. Предмет, об'єкти та суб'єкти економічного аналізу.
4. Принципи економічного аналізу.
5. Класифікація економічного аналізу.
6. Оформлення результатів економічного аналізу.
7. Метод і методика економічного аналізу.
8. Класифікація методичних прийомів і способів економічного аналізу.
9. Аналіз резервів підвищення ефективності господарської діяльності.

Статистика

1. Предмет, метод та завдання статистики.
2. Види та способи проведення статистичного спостереження.
3. Етапи статистичного дослідження.
4. Статистична сукупність. Статистичні показники.
5. Інтервали групувань. Визначення величини інтервалу і побудова групування.
6. Статистичне спостереження.

7. Завдання статистичного аналізу варіації.
 8. Основні показники варіації.
 9. Статистичні показники, їх суть та види.
 10. Відносні величини та їх характеристика.
 11. Види відносних величин.
 12. Абсолютні величини, їх види та одиниці виразу.
 13. Суть та умови використання середніх величин.
 14. Характеристика видів середніх величин.
 15. Середня арифметична величина: методика розрахунку та властивості.
 16. Структурні середні – мода і медіана.
 17. Середня арифметична і гармонійна, прості і зважені.
- Математичні властивості середньої арифметичної.
18. Суть варіації та завдання її статистичного аналізу.
 19. Середні величини в статистиці.
 20. Ряди динаміки, їх види та елементи.
 21. Середньорічний абсолютний приріст, темп росту і темп приросту.
 22. Поняття про статистичні індекси. Види індексів.

**2. ЗРАЗОК ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ
ДО СКЛАДАННЯ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ ПРИ ПРИЙОМІ
НА НАВЧАННЯ ТА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬО-
КВАЛІФІКАЦІЙНОГО РІВНЯ «БАКАЛАВР»**

Екзаменаційні картка складається з 50-ти тестових завдань з дисциплін «Економіка підприємства», «Планування та контроль діяльності підприємств», «Економічний аналіз» та «Статистика», внесеними в програму.

ЗРАЗОК ТЕСТОВОГО ЗАВДАННЯ

1. Підприємцем можна назвати того, хто:
 - а) має власну справу;
 - б) ...
 - в) ...
 - г) ...
2. Основний законодавчий акт, який регулює господарську діяльність підприємств:
 - а) Господарський кодекс України;
 - б) ...
 - в) ...
 - г) ...
3. Визначити продуктивність праці працівників підприємства за чистим доходом у 2012 році, якщо чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) склав 13550,0 тис. грн., а середньооблікова чисельність працівників 120 чол.
 - а) 80,8 тис. грн./чол.;
 - б) ...
 - в) ...
 - г) ...
4. Зменшення обсягів діяльності підприємства в грошовому виразі в розрахунку на одного середньооблікового працівника є результатом зменшення:
 - а) матеріаловіддачі;
 - б) ...
 - в) ...
 - г) ...
5. Винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу, це:
 - а) матеріальна допомога;

- б) ...
- в) ...
- г) ...

У разі наявності виправлень відповідь не зараховується. Тестові бали, отримані студентами, за таблицею 1 переводяться в рейтингову шкалу від 100 до 200 балів.

Зарахування для навчання в Житомирський державний технологічний університет здійснюється за рейтинговою системою. Рекомендованими до зарахування до ЖДТУ на навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» можуть бути вступники, які набрали не менше 124 балів по вступним випробуванням.

Таблиця 1
Переведення тестових балів, отриманих студентами при прийомі на навчання за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавр спеціальності „Економіка підприємства”, в рейтингову шкалу (від 100 до 200 балів)

<i>Тестовий бал</i>	<i>Бал 100-200</i>	<i>Тестовий бал</i>	<i>Бал 100-200</i>	<i>Тестовий бал</i>	<i>Бал 100-200</i>	<i>Тестовий бал</i>	<i>Бал 100-200</i>	<i>Тестовий бал</i>	<i>Бал 100-200</i>
0-1	100	21	121	41	141	61	161	81	181
2	100	22	122	42	142	62	162	82	182
3	100	23	123	43	143	63	163	83	183
4	104	24	124	44	144	64	164	84	184
5	105	25	125	45	145	65	165	85	185
6	106	26	126	46	146	66	166	86	186
7	107	27	127	47	147	67	167	87	187
8	108	28	128	48	148	68	168	88	188
9	109	29	129	49	149	69	169	89	189
10	110	30	130	50	150	70	170	90	190
11	111	31	131	51	151	71	171	91	191
12	112	32	132	52	152	72	172	92	192
13	113	33	133	53	153	73	173	93	193
14	114	34	134	54	154	74	174	94	194
15	115	35	135	55	155	75	175	95	195
16	116	36	136	56	156	76	176	96	196
17	117	37	137	57	157	77	177	97	197
18	118	38	138	58	158	78	178	98	198
19	119	39	139	59	159	79	179	99	199
20	120	40	140	60	160	80	180	100	200

3. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИРІШЕННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Господарська діяльність кожного підприємства складається з господарських операцій – фактів підприємницької та іншої діяльності, що впливають на стан активів, капіталу, зобов'язань і фінансових результатів. Здійснені господарські операції суб'єктом підприємницької діяльності вивчаються в економічному аналізі за допомогою показників.

Кількісний розмір показників визначається за допомогою абсолютних, відносних і середніх величин.

Абсолютні величини відображають розмір показника іменованими числами в натуральних, трудових і вартісних вимірниках. При вивченні показників, які представлені абсолютними величинами, звертають увагу на їх якісну і кількісну визначеність, яка в собі поєднує соціально-економічний зміст, структуру (що, де, коли, яким чином було виміряно), числове значення, адекватність відображення і точність вимірювання показника. Абсолютні величини використовуються як база для визначення відносних величин.

Відносні величини – це частка від ділення двох однойменних або різнойменних показників (коефіцієнт, частка, відсоток). Відповідно до завдань аналізу, при дослідженні однойменних показників фінансової звітності, використовують такі види відносних величин: структури, динаміки, дотримання норм і стандартів, порівняння характеристик об'єктів, інтенсивності. Співвідношенням різнойменних абсолютних величин характеризують якісний майновий та фінансовий стан підприємства.

Середні величини – це узагальнюючі показники, які характеризують рівень змінної ознаки показників в якісно однорідній сукупності. Середні величини можуть бути абсолютними або відносними залежно від вихідної бази для їх розрахунку.

Для здійснення господарської діяльності підприємства необхідні засоби виробництва: будівлі, машини, обладнання, сировина, матеріали, паливо тощо. У сукупності вони складають активи підприємства. Стан та ефективність використання активів безпосередньо впливає на виконання виробничої програми підприємства й можливість отримання прибутку. Залежно від характеру обороту активи підприємства поділяються на необоротні та оборотні.

Основними показниками, що характеризують формування активів підприємства є:

1. Абсолютні величини.

1.1. Валюта балансу:

Валюта балансу (ВБ) є сумою всіх показників в активі або пасиві балансу в гривнях.

$$НА + ОА + ВМ = ВК + Заб + ДЗ + КЗ + ДМ, \quad (1)$$

де НА – сума необоротних активів; ОА – сума оборотних активів; ДМ – сума доходів майбутніх періодів; ВК – сума власного капіталу; Заб – сума забезпечень наступних виплат та платежів; ДЗ – сума довгострокових зобов'язань; ПЗ – сума поточних зобов'язань; ВМ – сума витрат майбутніх періодів.

Порівняння валюти балансу (або складових активу чи пасиву) можна здійснити шляхом визначення абсолютної зміни показників, тобто на скільки порівнювана величина більша або менша за ту, з якою порівнюють.

$$\text{Наприклад: } \Delta ВБ = ВБ_{зв} - ВБ_{баз} \quad (2)$$

Зростання валюти балансу порівняно з попереднім періодом є позитивною динамікою, проте слід звернути увагу на те, за рахунок чого вона зростає. Збільшення за рахунок росту власного капіталу є позитивною ознакою, однак при зростанні тільки боргових зобов'язань варто замислитись. Негативним чинником є одночасне збільшення кредиторської заборгованості при низькій ліквідності активів. Зменшення валюти балансу свідчить про деяке згорання діяльності підприємства.

1.2. Сума необоротних активів за залишковою вартістю:

Необоротні активи підприємства – це сукупність майнових цінностей, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності. У практиці до них належать засоби виробництва з тривалістю використання понад рік.

До складу необоротних (довгострокових) активів підприємства відносять: основні засоби; нематеріальні активи; капітальні інвестиції; довгострокові фінансові вкладення (інвестиції); довгострокову дебіторську заборгованість; інші довгострокові активи (музейні експонати, бібліотечні фонди, МШП із тривалістю використання понад рік, природні ресурси тощо).

Сума необоротних активів за залишковою вартістю визначається як сума усіх складових за балансовою вартістю.

1.3. Залишкова вартість основних засобів:

Залишкова вартість основних засобів ($ЗВ_{оз}$) характеризує реальну їхню вартість, ще не перенесена на вартість виготовленої продукції (виконаної роботи, наданої послуги). Вона є розрахунковою величиною і визначається як:

$$ЗВ_{оз} = ПВ_{оз} - З_{оз}, \quad (3)$$

де $PВ_{03}$ - повна первісна вартість, $З_{03}$ - накопичена на момент обчислення сума спрацювання основних засобів (знос).

1.4. Сума оборотних активів за балансовою вартістю:

До оборотних активів підприємства належать виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари, дебіторська заборгованість та грошові кошти. Виробничі запаси становлять більшу частину оборотних активів виробничого підприємства.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги може мати резерв сумнівних боргів та визначається в структурі майна підприємства за сумою чистої реалізаційної вартості.

Зміна структури активів підприємства в бік збільшення частки оборотних активів може вказувати на:

- формування більш мобільної структури активів, що сприяє прискоренню оборотності засобів підприємства;
- відволікання частини поточних активів на кредитування споживачів товарів (робіт, послуг) підприємства, дочірніх підприємств та інших дебіторів, що свідчить про фактичну іммобілізацію цієї частини оборотних активів із виробничого циклу;
- згортання виробничої бази;
- викривлення результатів оцінки основних фондів внаслідок існуючого порядку їх бухгалтерського обліку та інше.

1.5. Величина власного капіталу:

Власний капітал підприємства – це підсумок першого розділу пасиву балансу, тобто перевищення балансової вартості активів підприємства над його зобов'язаннями. Основними складовими власного капіталу є статутний капітал, додатковий і резервний капітал, нерозподілений прибуток. Відомості про розміри статутного і резервного капіталу містяться у статуті підприємства. Показник розміру власного капіталу є одним з головних індикаторів кредитоспроможності підприємства, є основою для визначення фінансової незалежності підприємства, його фінансової стійкості та стабільності.

1.6. Величина зобов'язань підприємства:

Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. Зобов'язання поділяються на: довгострокові та поточні.

1.6.1. Величина поточних зобов'язань підприємства:

Поточні зобов'язання – це зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу.

Величина поточних зобов'язань підприємства визначається наступним чином:

$$ПЗ = ККБ + КрЗ + ПЗзР, \quad (4)$$

де ККБ – короткострокові кредити банків, грн.; КрЗ – кредиторська заборгованість, грн.; ПЗзР – поточні зобов'язання за розрахунками.

1.6.2. **Величина довгострокових зобов'язань підприємства:**

Довгострокові зобов'язання – це всі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями.

До довгострокових зобов'язань належать: довгострокові кредити банків; інші довгострокові фінансові зобов'язання; відстрочені податкові зобов'язання; інші довгострокові зобов'язання.

2. **Відносні величини.**

2.1. **Питома вага оборотних активів за балансовою вартістю в загальній сумі активів підприємства:**

Питома вага оборотних активів за балансовою вартістю в загальній сумі активів підприємства визначається за формулою:

$$Ч_{OA} = \frac{OA}{ВБ} \times 100\%, \quad (5)$$

де OA – вартість оборотних активів; ВБ – валюта балансу.

2.2. **Питома вага необоротних активів за балансовою вартістю в загальній сумі активів підприємства:**

Питома вага необоротних активів за балансовою вартістю в загальній сумі активів підприємства визначається за формулою:

$$Ч_{НА} = \frac{НА}{ВБ} \times 100\%, \quad (6)$$

де НА – залишкова вартість необоротних активів; ВБ – валюта балансу.

2.3. **Частка власного капіталу в загальній структурі капіталу підприємства:**

Частка власного капіталу в загальній структурі капіталу підприємства визначається за формулою:

$$Ч_{вк} = \frac{ВК}{ВБ} \times 100\%, \quad (7)$$

де ВК – власний капітал, грн.; ВБ – валюта балансу, грн.

2.4. **Частка основних засобів в загальній структурі активів підприємства:**

Визначити частку основних засобів в загальній структурі активів підприємства можна за формулою:

$$Ч_{OЗ} = \frac{ЗВоз}{ВБ} \times 100\%, \quad (8)$$

де ЗВоз – залишкова вартість основних засобів, грн.; ВБ – валюта балансу, грн.

2.5. Частка дебіторської заборгованості в загальній структурі активів підприємства:

Визначити частку дебіторської заборгованості в загальній структурі активів підприємства можна за формулою:

$$Ч_{Дз} = \frac{Дз}{ВБ} \times 100\%, \quad (9)$$

де Дз – дебіторська заборгованість за чистою реалізаційною вартістю, грн.; ВБ – валюта балансу, грн.

3. Середні величини.

3.1. Середньорічна вартість активів підприємства:

Середньорічну вартість активів (необоротні та оборотні) визначають за формулою:

$$A_{ср.в} = \frac{(A_{нр} + A_{кр})}{2}, \quad (10)$$

де $A_{нр}$ – вартість активів на початок періоду, грн.; $A_{кр}$ – вартість активів на кінець періоду, грн.;

3.2. Середньорічна вартість необоротних активів:

Середньорічну вартість необоротних активів $НА_{ср.в}$ визначають за формулою:

$$НА_{ср.в} = \frac{(ЗВ_{нр} + ЗВ_{кр})}{2}, \quad (11)$$

де $ЗВ_{нр}$ – залишкова вартість необоротних активів на початок року, грн.; $ЗВ_{кр}$ – залишкова вартість необоротних активів на кінець року, грн.;

3.3. Середньорічна вартість оборотних активів:

Середньорічну вартість оборотних активів визначають за формулою:

$$ОА_{ср.в} = \frac{(ОА_{нр} + ОА_{кр})}{2}, \quad (12)$$

де $ОА_{нр}$ – вартість оборотних активів на початок року, грн.; $ОА_{кр}$ – вартість оборотних активів на кінець року, грн.

3.4. Середньорічна вартість власного капіталу:

Середньорічну вартість власного капіталу визначають за формулою:

$$ВК_{ср.в} = \frac{(ВК_{нр} + ВК_{кр})}{2}, \quad (13)$$

де $ВК_{np}$ – вартість власного капіталу на початок року, грн.; $ВК_{кр}$ – вартість власного капіталу на кінець року, грн.

3.5. Середньорічна вартість зобов'язань підприємства:

Середньорічну вартість власного капіталу визначають за формулою:

$$З_{ср.в} = \frac{(ДЗ + ПЗ)_{np} + (ДЗ + ПЗ)_{кр}}{2}, \quad (14)$$

де $(ДЗ+ПЗ)_{np}$ – вартість зобов'язань (довгострокових та поточних) на початок року, грн.; $(ДЗ+ПЗ)_{кр}$ – вартість зобов'язань (довгострокових та поточних) на кінець року, грн.

Процес здійснення господарської діяльності підприємства передбачає ефективне поєднання великої кількості організаційних, трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Даний ефект вимірюється шляхом співставлення отриманого результату з витратами на його досягнення. Якість і обсяг виробленої продукції, рівень собівартості, продуктивність праці, операційний та чистий прибутки характеризують економічні результати діяльності підприємства. Аналіз результатів діяльності підприємства можна здійснювати за допомогою показників:

1. Виручка від реалізації продукції підприємства (з ПДВ):

Виручка від реалізації готової продукції визначається в залежності від вартості одиниці та обсягу продукції за формулою:

$$В = \text{Вод} \times О, \quad (15)$$

де Вод – вартість одиниці продукції з ПДВ, грн./од.; $О$ – обсяг реалізації, од.

У випадку якщо відомо скільки становить чистий дохід підприємства, то виручку від реалізації продукції можна визначити за формулою:

$$В = ЧД + ПДВ = 1,2 \times ЧД \quad (16)$$

де ЧД – чистий дохід підприємства, грн.; ПДВ – податок на додану вартість (20%).

2. Ціна реалізації продукції (без ПДВ):

Ціна реалізації одиниці товару (Цт) в торговельному підприємстві (розрахункова) є сумою ціни придбання товару, торговою націнкою, податкових зобов'язань.

У випадку якщо відомо скільки становить чистий дохід підприємства, то ціну реалізації продукції (грн.) без ПДВ можна визначити за формулою:

$$\text{Ц}_{np(\text{без ПДВ})} = ЧД / О, \quad (17)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, грн./од.; $О$ – річний обсяг реалізації, од.

3. Чистий дохід підприємства від реалізації продукції:

Виручка від реалізації продукції без ПДВ, акцизного податку та інших непрямих вирахувань є чистим доходом підприємства. Виходячи з формули 17 визначимо чистий дохід:

$$\text{ЧД} = \text{Цнр}_{(\text{без ПДВ})} \times \text{О} \quad (18)$$

4. Ціна реалізації продукції (з ПДВ):

Ціна реалізації одиниці продукції з ПДВ обраховується як:

$$\text{Цнр}_{(\text{з ПДВ})} = \text{Цнр}_{(\text{без ПДВ})} + \text{ПДВ} = 1,2 \times \text{Цнр}_{(\text{без ПДВ})} \quad (18)$$

У випадку якщо відомо величину виручки підприємства (В), яке здійснює лише основну діяльність, то ціну реалізації продукції з ПДВ можна визначити за формулою:

$$\text{Цнр}_{(\text{з ПДВ})} = \text{В} / \text{О}, \quad (19)$$

де В – виручка від реалізації продукції, грн./од.; О – річний обсяг реалізації, од.

5. Виробнича собівартість одиниці реалізованої продукції:

Виробнича собівартість одиниці продукції (Соб_{од}) розраховується як ділення змінних витрат на виробництво продукції на об'єм продукції, що виробляється за рік (або обсяг реалізованої продукції).

$$\text{Соб}_{\text{од}} = \text{Соб} / \text{О} \quad (20)$$

6. Величина змінних витрат:

Змінними називають такі витрати, величина яких безпосередньо залежить від масштабів виробництва продукції і характеризують собівартість реалізованої продукції. До таких витрат відносять вартість сировини, витрати на матеріали та напівфабрикати, паливно-мастильні матеріали, амортизація виробничого обладнання, витрати на оплату праці найманих працівників і працівників підприємства, які виконують основну роботу, відрахування на оплату праці, інші операційні витрати.

$$\text{ЗмінВ} = \text{Соб}_1 + \text{Соб}_2 + \dots + \text{Соб}_n, \quad (21)$$

де ЗмінВ - змінні витрати підприємства, грн.; Соб_{1-n} – собівартість різних видів продукції, грн.

7. Величина валового прибутку підприємства:

Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

$$\text{ВП} = \text{ЧД} - \text{Соб}_{1-n} = \text{ЧД} - \text{ЗмінВ} \quad (21)$$

Величина валового прибутку підприємства від реалізації певного виду продукції розраховується як різниця чистого доходу та собівартості певного виду продукції:

$$\text{ВП}_1 = \text{ЧД}_1 - \text{Соб}_1 \quad (22)$$

8. Величина постійних витрат підприємства:

Постійні – це такі витрати, що безпосередньо не змінюються при

збільшенні або зменшенні масштабів виробництва в короткостроковому періоді, До яких відносять: амортизацію загальновиробничих приміщень, заробітну плату управлінських працівників, страхові платежі, ремонт адміністративних приміщень витрати на збут.

За фінансовою звітністю підприємств до умовно-постійних (ПВ) відносять суми адміністративних витрат(АВ) та витрат на збут (Взб):

$$ПВ = АВ + Взб \quad (23)$$

9. Величина операційного прибутку підприємства:

Прибуток (збиток) від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу за вирахуванням витрат періоду: адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат і обраховується за формулою:

$$ОПП = ЧД + ІОД - СР - ІОВ - АВ - ВЗ = ВП + ІОД - ПВ - ІОВ, \quad (24)$$

де ЧД – чистий дохід основної операційної діяльності, грн.; СР – собівартість реалізованої продукції, грн.; АВ – адміністративні витрати, грн.; ВЗ – витрати на збут, грн.; ІОД – інші операційні доходи, грн.; ІОВ – інші операційні витрати, грн.; ПВ- постійні витрати підприємства, грн..

10. Величина операційних витрат підприємства:

Операційні витрати визначаються за формулою:

$$ОВ = МВ + ОП + АМ + СЗ + ІН \quad (25)$$

де МВ – матеріальні витрати, грн.; ОП – витрати на оплату праці основних робітників, грн.; АМ – амортизаційні відрахування, грн.; СЗ – відрахування на соціальні заходи, грн.; ІН – інші операційні витрати, грн.

11. Темп приросту операційних витрат підприємства:

Темп приросту операційних витрат підприємства можна визначити за формулою:

$$T_{(ОВ)} = \left(\frac{ОВ_{зв}}{ОВ_{баз}} - 1 \right) \cdot 100\%, \quad (26)$$

де ОВзв – операційні витрати за звітний період (на кінець року), грн.; ОВбаз – операційні витрати за базовий період (на початок року), грн.

12. Темп приросту змінних витрат підприємства:

Темп приросту змінних витрат підприємства можна визначити за формулою:

$$T_{(ЗмінВ)} = \left(\frac{ЗмінВ_{зв}}{ЗмінВ_{баз}} - 1 \right) \cdot 100\%, \quad (27)$$

де ЗмінВзв – змінні витрати за звітний період (на кінець року), грн.; ЗмінВбаз – змінні витрати за базовий період (на початок року), грн.

13. Частка елемента витрат підприємства в загальній величині операційних витрат визначається як ділення окремого елемента до загальної суми операційних витрат підприємства та множиться на 100%.

Визначення ефективності виробництва полягає в оцінці його результатів. При цьому в системі показників ефективності виробництва можна виділити такі групи показників: ефективності використання необоротних та оборотних активів, ефективності використання праці та капітальних вкладів, узагальнюючі показники ефективності діяльності підприємства. Кінцевий результат роботи підприємства оцінюється рівнем ефективності його господарської діяльності: загальним обсягом одержаного прибутку та в розрахунку на одиницю ресурсів. Основними з показників даного розділу є:

1. Коефіцієнт зносу основних засобів:

Коефіцієнт зносу основних фондів (Кзн), що відображає частку вартості основних фондів, уже перенесену на вартість виготовленої підприємством продукції, і, водночас, характеризує ступінь зносу основних фондів підприємства станом на певну дату. Коефіцієнт обчислюється як відношення суми накопиченого зносу до первісної вартості основних фондів:

$$K_{зн} = \frac{З_{оз}}{ПВ}, \quad (28)$$

де $З_{оз}$ - знос основних засобів (накопичена амортизація) на кінець року, грн.; ПВ – первісна вартість основних фондів на кінець року, грн.

2. Коефіцієнт придатності основних засобів:

Коефіцієнт придатності основних фондів (Кприд) характеризує незношену частку основних засобів підприємства станом на певну дату. Він обчислюється за формулою:

$$K_{прид} = \frac{ЗВ}{ПВ}, \quad (29)$$

де ЗВ – залишкова вартість основних засобів на кінець року, грн.

Між коефіцієнтами зносу та придатності існує такий зв'язок

$$K_{зн} + K_{прид} = 1 \quad (30)$$

3. Коефіцієнт оборотності оборотних активів на підприємстві:

Коефіцієнт оборотності (Коб) характеризує кількість оборотів оборотних засобів за певний період, як правило, за рік. Обчислюється за формулою:

$$K_{об} = \frac{ЧД}{О_{Аср.в}}, \quad (31)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, грн., $O_{Аср.в}$ –

середньорічна вартість оборотних активів, грн.

4. Термін оборотності оборотних активів (Тоб):

Тривалість обороту характеризується кількістю днів, протягом яких активи проходять усі стадії одного кругообороту. У процесі придбання активи з грошової форми переходять у продуктивну, тобто набувають форми засобів виробництва; у процесі виробництва засоби виробництва набувають форму предметів обороту – готової продукції, тобто переходять з продуктивної форми у товарну; у процесі продажу готова продукція знову набуває грошової форми, але уже в збільшеному розмірі – на суму прибутку. Цей показник найбільш наочний і забезпечує порівняння показників оборотності. Чим менша тривалість одного обороту, тим швидше майно здійснює свій кругооборот та ефективніше використовується підприємством.

$$T_{об} = \frac{365}{Коб}, \quad (32)$$

де 365 – це кількість днів у році, Коб – коефіцієнт оборотності оборотних активів.

5. Фондовіддача на підприємстві:

Фондовіддача – відношення обсягу випущеної продукції у вартісному вигляді до середньорічної вартості основних фондів.

$$\Phi_{в} = \frac{ЧД}{ОЗ_{ср.в}}, \quad (33)$$

де ЧД – чистий дохід від реалізації продукції, грн., ОЗср.в. – середньорічна вартість основних засобів, грн.

6. Фондомісткість на підприємстві:

Фондомісткість – показник зворотній фондовіддачі; характеризує, яка частина середньорічної вартості основних фондів припадає на 1 грн. випущеної підприємством продукції. Визначається як відношення середньорічної вартості основних фондів до обсягу випущеної підприємством продукції.

$$\Phi_{м} = \frac{ОЗ_{ср.в}}{ЧД}, \quad (34)$$

7. Продуктивність праці працівників підприємства у вартісному вираженні:

Продуктивність праці працівників підприємства (ПП) характеризує рівень ефективності використання трудових ресурсів підприємства. Здатність праці створювати за одиницю часу певну кількість матеріальних благ. Визначається за формулою:

$$ПП = \frac{ЧД}{СЧП}, \quad (35)$$

де СЧП – середньорічна чисельність працівників підприємства, осіб.

8. Фондоозброєність працівників підприємства:

Фондоозброєність (Фозб,) визначає частку вартості основних фондів, яка припадає на одного працівника промислово-виробничого персоналу і характеризує ступінь його озброєності фондами. Обчислюється за формулою:

$$Фозб = \frac{ОЗср.в}{СЧП}, \quad (36)$$

де ОЗср.в - середньорічна вартість основних фондів, грн.; СЧП – середньорічна чисельність працівників, осіб.

9. Рентабельність активів підприємства за чистим прибутком:

Показник рентабельності активів використовується, якщо досліджується ефективність постійних довгострокових вкладень усіх інвесторів для забезпечення господарської діяльності підприємства. Рентабельність активів дозволяє провести порівняння прибутковості різних підприємств, він вимірює, який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи підприємства, незалежно від того чи є вони власністю цього підприємства, чи одержані в борг. Такий підхід дозволяє порівнювати прибутковість підприємств з різною структурою активів і визначається за формулою:

$$РА = \frac{ЧП}{Аср.в} \times 100\% = \frac{ЧП}{ВБср.в} \times 100\%, \quad (37)$$

де ЧП – чистий прибуток підприємства, грн.; Аср.в. – середньорічна вартість активів, грн.; ВБср.в – середньорічна вартість валюти балансу, грн..

10. Рентабельність власного капіталу підприємства за чистим прибутком:

Рентабельність власного капіталу (Рвк) відображає ефективність використання активів, створених за рахунок власних коштів:

$$Рвк = \frac{ЧП}{ВКср.в} \times 100\%, \quad (38)$$

де ЧП – чистий прибуток підприємства, грн.; ВКср.в – середньорічна вартість власного капіталу підприємства, грн.

11. Рентабельність операційної діяльності підприємства за операційним прибутком:

Рентабельність операційної діяльності свідчить про ефективність операційних витрат, пов'язаних з формуванням виробничої собівартості, загальногосподарським управлінням і збутовою діяльністю та іншими операційними витратами. Показник рентабельності показує суму прибутку, одержану в розрахунку на 1 грн. цих витрат.

$$P_{od} = \frac{ОПП}{ОВ} \times 100\%, \quad (39)$$

де ОПП – прибуток від операційної діяльності, грн.; ОВ – операційні витрати підприємства, грн.

12. Рентабельність продаж (чистого доходу) за чистим прибутком підприємства:

Рентабельність продажу продукції або чистого доходу визначається за формулою:

$$P_{np} = \frac{ЧП}{ЧД} \times 100\%, \quad (40)$$

13. Рівень платоспроможності підприємства:

Платоспроможність є відносним показником інтенсивності, який визначається шляхом відношення двох різнойменних величин. За чисельник цього відношення береться величина явища (показник вартості об'єктів платіжних засобів), ступінь поширення якого вивчається, а у знаменнику – величина того середовища (поточних зобов'язань), в якому розвивається (поширюється) це явище. Загальна платоспроможність – відносна величина інтенсивності, показує, скільки одиниць платіжних засобів припадає на одиницю поточних зобов'язань і обраховується за формулою:

$$ПЛТ = \frac{ОАср.в}{ПЗ}, \quad (41)$$

де ПЗ – поточні зобов'язання, грн., ОАср.в. – середньорічна вартість оборотних активів, грн.

14. Мінімальний обсяг реалізації підприємства:

Операційна діяльність з виготовлення продукції або надання послуг вважається врівноваженою, коли виручка від продажу цієї продукції/послуг (дохід) дорівнює сукупним витратам. Цей обсяг продукції називають також точкою беззбитковості або мінімальним обсягом реалізації продукції (T_{σ}) і обраховують аналітичним методом:

$$T_{\sigma} = \frac{ПВ}{Ц_1 - C_1}, \quad (42)$$

де ПВ – постійні витрати підприємства за умови виробництва конкретного виду продукції, грн.; $Ц_1$ – ціна одиниці продукції, грн.; C_1 – змінні витрати на одиницю продукції, грн.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Законодавчі акти

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI
3. Про акціонерні товариства: Закон від 17.09.2008 № 514-VI.
4. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», від 31 березня 1999 р. N 87
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати», від 31 березня 1999 р. N 87
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», від 27 квітня 2000 р. N 92
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», від 20 жовтня 1999 року N 246
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», від 29 листопада 1999 р. N 290
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», від 31 грудня 1999 р. N 318

Основна література:

1. Тарасюк Г.М. Планування діяльності підприємства: Навчальний посібник. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб - 4-те вид. - К.: Каравела, 2011. - 352.
2. Цал-Цалко Ю.С. Економіка підприємства / Ю.С. Цал-Цалко, Б.І. Холод– Житомир: ЖІПІ, 2000. – 330с.
3. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: Підручник./ Ю.С. Цал-Цалко. – Ж.: Спілка економістів України, 2009. – 504 с.
4. Шваб Л.І. Економіка підприємства / Л.І. Шваб – К.: Каравела. 2007. – 584с.

Додаткова література:

7. Багров В.П. Економічний аналіз: Навч. посібник. / В.П. Багров, І.В. Багрова - К.: ЦУЛ, 2006. - 160с.
8. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: Теорія та практика: Навчальний посібник. / О.Я. Базилінська - К.: ЦУЛ, 2009. - 328с.
9. Бардиш Г.О. Проектний аналіз: підручник. / Г.О. Бардиш - 2-ге вид., стереотип. - К.: Знання, 2006. - 415с.
10. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. / [Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю.] - 2-ге вид. - К.: КНЕУ, 2009. - 592с.
11. Богоявленська Ю.В. Проектний аналіз: Навчальний

- посібник. / Ю.В. Богоявленська - К.: Кондор, 2006. - 336с.
12. Бойчик І.М. Економіка підприємства: Навч. посібник. / І.М. Бойчик - 2-ге вид., доп. і перероб. - К.: Атіка, 2006. - 528с.
13. Бутинець Т.А. Бухгалтерський облік для менеджерів та економістів: Навчальний посібник/ Т.А.Бутинець, Л.В.Чижевська, С.Л.Берега; За ред. Ф.Ф.Бутинця. - Ж.: ПП "Рута", 2000. - 672 с.
14. Верхоглядова Н.І. Економіка підприємства: Навч. посібник. / Верхоглядова Н.І., Ядранський Д.М., Іваннікова Н.А. - К.: Професіонал, 2008. - 384с.
15. Воронко О.С. Економічний аналіз: навч. посібник. / О.С. Воронко, Н.П. Штепа - Львів: Новий світ, 2012. - 279 с.
16. Деєва Н.М. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. / Н.М. Деєва, О.І. Дедіков - К.: ЦУЛ, 2007. - 328с.
17. Економіка підприємства: Підручник/ За ред. Шегди А.В. - К.: Знання, 2006. - 614с.
18. Іванілов О.С. Економіка підприємства: Підручник. / О.С. Іванілов - К.: ЦУЛ, 2009. - 728с
19. Іванова В.В. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник. / В.В. Іванова - К.: ЦНЛ, 2006. - 472с.
20. Кармазін В.А. Економічний аналіз: Навч. посібник. / Кармазін В.А., Савицька О.М. - К.: Знання, 2007. - 255с.
21. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: Підручник/ Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г.; За ред А.Г. Загороднього. - 3-ге вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2008. - 487с.
22. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства. / [Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижиков В.С., Панков В.А., Герасимов А.А.]- 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: ЦУЛ, 2007. - 400с.
23. Круш В.П. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посібник. / [Круш В.П., Тульчинська С.О., Тульчинський Р.В., Кириченко С.О., Кривда О.В.] - К.: ЦУЛ, 2008. - 206с.
24. Клименко С. М. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків. [Текст] / Клименко С.М., Дуброва О.С. – К.: КНЕУ, 2005. – 252 с.
25. Маслак О.І. Економіка промислового підприємства: навч. посібник. / О.І. Маслак, Л.Д. Воробйова - К.: Центр учбової літератури, 2011. - 172 с.
26. Мацибора В.І. Економіка підприємства: Навч. посібник. / Мацибора В.І., Збарський В.К., Мацибора Т.В.- К.: Каравела, 2009. - 312с.
27. Митяй О.В. Проектний аналіз: Навчальний посібник. / О.В.

- Митяй - К.: ВД Професіонал, 2008. - 288с.
28. Мошенський С.З. Економічний аналіз: Підручник/ С.З.Мошенський, О.В. Олійник; За ред. Ф.Ф.Бутинця. - 2-ге вид., доп. і перероб. - Ж.: Рута, 2007. - 704с.
29. Онищенко В.О. Організація виробництва / В.О. Онищенко – К.: Ліра, 2003. – 336 с.
30. Податковий кодекс України. – К.: ДП «ІВЦ ДПА України», 2010. – 336с.
31. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. / В.О. Подольська, О.В. Яріш - К.: ЦУЛ, 2007. - 488с.
32. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підручник/ П.Я. Попович / 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Знання, 2008. - 630с.
33. Тарасенко Н.В. Фінансовий аналіз: навч. посібник. / Н.В. Тарасенко, І.М. Вагнер - Львів: Новий Світ, 2011. - 444 с.
34. Тарасюк Г.М. Планування комерційної діяльності: Навч. посібник. / Г.М. Тарасюк - Ж.: ЖДТУ, 2004. - 430с.
35. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. / О.С.Федонін, І.М.Репіна, О.І. Олексюк - 2-ге вид., без змін. - К.: КНЕУ, 2006. - 316с.
36. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: навч. посібник. / О.С.Філімоненков -2-ге вид., перероб. та доп.- К.: Кондор, 2007. - 400с.
37. Цал-Цалко Ю.С. Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія, практика та інтерпретація: Монографія./ Ю.С.Цал-Цалко - Ж.: ЖДТУ, 2004. - 506с.
38. Швець Л.П. Проектний аналіз: навч. посібник. / Швець Л.П., Пилипак О.В., Доберчак Н.І. - Львів: Новий світ, 2011. - 643 с.

*Голова фахової атестаційної комісії
напряму підготовки «Економіка підприємства»,
завідувач кафедри економіки ЖДТУ
д.е.н., професор*

В.К. Данилко